

Než se naučíme mluvit...

V prvních dvou letech života přejímají děti s obdivuhodnou rychlostí a přesností způsoby chování, symboly a znaky, které slouží ke vzájemnému dorozumění s okolím. Dítě se prostřednictvím komunikace snaží potvrdit úzkou vazbu k osobě, která o ně pečuje. Komunikační hrátky s maminkou jsou jedním z rozhodujících faktorů, zda dítě bude správně prospívat.

Bc. ZUZANA BURDOVÁ

Vždyť matčin hlas vnímá už miminko v bříšku. S příchodem do mateřské školy se však situace rychle mění. Jakmile dítě odroste plenkám a život se vrátí do stereotypu školka–práce, na komunikaci v rodině už tolik času nezbyvá.

Úkolů přibývá, vše probíhá za velkého spěchu. Málokterý rodič má čas třeba jen doprovázet své dítě do školky pěšky. A tak se místo vzájemné komunikace řeší spíše nedostatek parkovacích míst před školským zařízením.

Vstup do mateřské školy – nové podněty ke komunikaci

Vstup do mateřské školy tak pro dítě znamená nové podněty ke komunikaci. Rozšiřuje se okruh vztazných osob a děti samy se stávají součástí skupiny. Nutnost komunikovat v těchto podmínkách dětem zpočátku způsobuje obtíže. Rodiče totiž chápou celý **dětský systém komunikace**, včetně různých gest a mimiky (dítě má hlad, proto běží sáhnout na dveře lednice... apod.), které pro další osoby srozumitelný není.

Dítě je také najednou nuceno v tichosti vyčkat, až na ně přijde řada. Zároveň je třeba naučit je mluvit tak zřetelně, aby mu ostatní rozuměli.

Na rozdíl od dospělého člověka, který se soustředí na věcný obsah komunikace, je pro dítě nejdůležitější navázání vztahu a výzva ke společnému jednání.

Prostředí mateřské školy je na přiměřené podněty ke komunikaci pestré: ranním kroužkem počínaje přes řešení drobných konfliktů až po společné plánování aktivit. Aby bylo pořadí hovořících předem dáno, je dobré zařadit rituály, které je přesně určují (např. posílání kamínku).

Motivace dítěte ke komunikaci

Jestliže dítě něco trápí, je pro ně většinou složitější vyjádřit se slovy. Pokud to jen trochu jde, projev se raději jinak. Učitelky by těmito projevy

měly věnovat zvýšenou pozornost, aby porozuměly tomu, co se děti snaží sdělit. Zároveň mohou děti podporovat ve snaze vyjádřit danou emoci i slovy –

například zavedou řeč na držení těla či postoj dítěte, zeptají se, proč tomu tak je, a pomohou dítěti se vyjádřit. Pokud jsou schopné stejným způsobem svým svěřencům i odpovědět, konverzace se přirozeně rozproudí.

Dítě potřebuje být ke komunikaci motivováno. Na rozdíl od dospělého člověka, který se soustředí na věcný obsah komunikace, je pro dítě nejdůležitější navázání vztahu a výzva ke společnému jednání. Věcnému obsahu řeči dítě zatím není schopné zcela porozumět, proto se soustředí spíše na nonverbální signály.

Snaha zvládnout řeč je u dětí poháněna přáním navázat vztah s vrstevníky i vychovateli a domluvit se při společných aktivitách. Rozvoj řeči podporuje i takové chování učitelek, při němž komentují tiché hry svých svěřenců. „Vidím, že jsi položil jednu kostičku napříč, aby se ti stavba nezhroutila, že?“ (...) „Teď dám nahoru na věž opatrně ještě jeden žlutý kamínek...“ Na práci tohoto typu je většinou čas jen v soukromých zařízeních, která mají omezený počet dětí ve třídě.

Přirozená podpora rovnoměrného vývoje řeči

Jedna z metod, které podporují rovnoměrný vývoj řeči, je **zpívání**. Není to nic nového; lidové písně jsou většinou jednoduché, rytmické a mají snadno zapamatovatelnou melodii i slova. Děti na zpěv reagují dobře, má moc je uklidnit. A vždy je lepší **zpívat „živě“**,

nejlépe v doprovodu hudebního nástroje, než dětem pustit sebelepší nahrávku na CD.

Slova se také lépe pamatují, pokud je dětem předávám v **rytmizované formě** a děti například tleskají nebo tukaří do rytmu. Naše mateřština našťáště disponuje **dostatečným množstvím různých říkadél**. Znáte třeba tato?

Příklady zábavných rytmických říkadél

BRAMBORA

*Kutálí se ze dvora
takhle velká brambora.
Neviděla, neslyšela,
že odkuší seshora
padá na ni závora.
Kam koukáš, ty závoro?
Na tebe, ty bramboro!
Kdyby tuď projel vlak,
byl by z tebe bramborák.*

BEDLA

*Stojí, stojí bedla,
ráda by si sedla
a vzala si pletení.
Noha už jí dřevění.*

POČÍTADLO

*Nikoho to nenapadlo,
z ruky máme počítadlo,
závidí nám celý svět –
jedna, dvě, tři, čtyři, pět.*

KOS

*Po paloučku skáče kos,
celý černý, žlutý nos.
Hop a skok – ani krok!
Takhle skáče celý rok.*

AUTOBUS

*Chvilí krokem, chvilí klusem
všichni jedem autobusem.
Řidič mačka houkačku,
řeže každou zatáčku.
To je jízda, lidé draží!
Sem a tam to s námi hází.
Dopředu a dozadu –
všichni v jednu hromadu.*

ZOUBKY

*Čistím zoubky – řízy, řízy,
ať jsou bílé jako břízy.
Vlevo, vpravo, vpředu, vzadu,
horní a pak spodní řadu.
Ať jsou bílé jako snh,
ať má každý radost z nich.*

OVOCE

*Ovoce když dozrává,
vít si s ním pohrává.
Houpá hrušky,
houpá švestky,
houpá také jablka,
malá i ta velika.
Houpy, houpy, houpy, hou,
houpají se – nespádnou.*

Podněty ke komunikaci by měly být pro děti zajímavé. V předškolním věku děti milují **pohádky**, a pokud je poslouchají v bezpečném prostředí, nevádí jim ani různé tragické momenty v nich. Rády se zapojí, pokud učitelka vypráví a ony mohou dokončovat započaté věty. Přispívá to k rozvoji jejich **slovní zásoby a fantazie**. V předškolním období by dítě mělo být už schopné samostatně shrnout i jakousi osu příběhu.

V rozvoji komunikace je rovněž vhodné **pracovat s chybou** – tzn. dítě ihned neopravovat: „Támhle je tramvaj!“ Jen klidně pokračovat správně: „Kde vidíš tramvaj?“ Neustálé oprávnění by dítě mohlo vést až k situaci, kdy nebude mít odvahu promluvit vůbec.

Nonverbální sdělení mnohdy bývají účinnější

A protože řečové schopnosti mají děti tohoto věku na různé úrovni, jsou daleko vnímavější na **sdělení „za slovy“** a samy se takovým způsobem také vyjadřují přesněji než dospělí. Nonverbální sdělení mají moc slova buď posílit, anebo s nimi být v naprostém kontrastu. Nesoulad mezi oběma složkami komunikace u vychovatelů dětí velmi mate – např. ironickým sdělením nejsou schopny porozumět vůbec. Nonverbální komunikace byla dlouho v pedagogické praxi podceňována, až se změnou pedagogického pohledu se dostala do popředí zájmu i emocionální a motivační stránka výchovy a hledají se způsoby, jak dítě ve výchovném a vzdělávacím procesu motivovat a podporovat. ■

Autorka je nezávislá publicistka a překladatelka s praxí v mateřské škole